

Repliker och kommentarer*

Behöver vi exportsubventioner?

Exportsubventioner är ett effektivt medel att öka exporten och minska underskottet i bytesbalansen. De ökar dessutom sysselsättningen och gör u-hjälpen mer acceptabel, hävdar Ebbe Beck-Friis i en kommentar till Peter Bohms artikel i Ekonomisk Debatt 3/80. □

I artiklar i *Ekonomisk Debatt* 3/80 och i *Dagens Nyheter* den 22 juni vill professorn i nationalekonomi Peter Bohm "komma tillrätta" med tron att vi behöver öka exporten. Hans argument har i *Dagens Nyheter* den 16 juli kommenterats av Hans Ekdahl på Industriförbundet, men en del kompletterande synpunkter bör i detta sammanhang presenteras.

Sedan ett antal år kännetecknas Sveriges utrikeshandel av ett drastiskt stigande underskott i betalningsbalansen. Man räknar med att det ackumulerade beloppet vid 1980 års utgång kommer att ligga vid 50-miljardersnivån. Nackdelen med detta är klar; en allt större del av vår export går åt till att betala kreditkostnaderna. På kort sikt föreligger följande möjligheter:

- 1 Fortsätta upplåningen
- 2 Öka exporten
- 3 Minska importen.

På längre sikt minskar möjligheterna till fortsatt upplåning. Att minska importen är svårt; vårt klimatiska läge och näringslivets struktur gör oss synnerligen beroende av tex olja och insatsmaterial i vår industriella produktion. En Volvo eller en verktygsmaskin består av en hög procentuell andel importerade delar. Vår livsmedelsproduktion räcker inte till för 9 miljoner invånare, kaffe kan man inte odla i Sverige, etc. Att börja reglera importen av personbilar och transistorutrustning eller på annat sätt vidtaga protektionistiska åtgärder, skulle, genom de internationella åtaganden som vi engagerat oss i för att hjälpa vår export, snabbt leda till åtgärder riktade mot vår export.

Fördelar med exportsubventioner

Återstår egentligen alltså bara att söka öka vår export. Det är då naturligt att ta reda på vilka möjligheter som föreligger att stimulera exporten, och detta inom ramen för vad som kan vara ekonomiskt rimligt och inte stöter på formella hinder utomlands. Åtgärder som syftar till att understödja importersättande hemmainsustrier har samma effekt, men här föreligger också en del internationella hinder.

Det synbarligen enklaste sättet att stimulera export är att skriva ner värdet på den svenska kronan. Nackdelarna med en devalvering är emellertid så stora att man föredrar att se över vilka andra möj-

I denna avdelning valkomnas såväl repliker på tidigare artiklar i *Ekonomisk Debatt* som fristående kommentarer och kortare artiklar om ekonomiska frågor.

ligheter som föreligger. Man kommer då snart fram till att subventioner av finansieringen och försäkringen av betalningen för viss sorts export utgör ett selektivt, effektivt och för andra länder acceptabelt sätt.

Antingen man nu är en vän av marknadsstyrd ekonomi eller mer socialistiskt sinnad gäller en rad villkor vid subventionering:

- den får inte vara för hög i förhållande till resultatet
- exekutiv myndighet skall ha tillräckliga resurser och kompetens
- man får inte kollidera med andra samhällsliga målsättningar
- man skall helst kunna se av erfarenheterna i andra länder, som tillämpat den aktuella subventionsformen, om den är önskvärd eller t o m nödvändig i den rådande ekonomiska situationen.

Effekten av exportsubventioner är huvudsakligen en ökning av exporten av industriell utrustning och entreprenadarbeten med belopp som 5 à 10 gånger överstiger kostnaden för subventionen ifråga. Därtill kommer motsvarande ökning av sysselsättningen inom den aktuella branschen.

Denna fina multiplikationseffekt föreligger inte vid andra former av subventionering, som t ex stödet till varven.

En ytterligare fördel med ökande export, som inte får underskattas, är att berörda svenska tillverkare får ett större antal tillverkade enheter att slå ut de fasta kostnaderna på. Därmed ökar konkurrenskraften.

Bunden u-hjälp

Ett ytterligare område där subventioner till exporten kan vara av betydelse är u-hjälpen. Politiskt sett inom det givande landet är u-hjälpen en mycket känslig fråga. Inom en stor minoritet (en SIFO-undersökning kanske t o m skulle visa på majoritet) av befolkningen finns en negativ inställning till u-hjälpen och framför allt då till den icke bundna delen. Den tyngsta frågan i detta sammanhang med tanke på det nuvarande underskottet i våra utlandsbetalningar är om det över-

huvudtaget är rimligt att vi ger annat än bundet bistånd.

Ett visst belopp i gåva blir varor för högst detta belopp. Men samma belopp satsat i form av subventioner av export till u-länderna, ger varor och tjänster till det mångdubbla beloppet. För politikererna inom det givande landet är det mycket lättare att skapa förståelse och opinion för denna form av u-hjälp än det är för direkta gåvor, som utdelas på politiskt känsliga premisser.

Betydelsen för det mottagande landet om båtmotorer, pumpar, utrustning för skolor och sjukhus etc kommer från Sverige eller från något annat givarland, är liten i förhållande till vad det betyder för givarlandet.

Bohms utredning

Subventioneringen av exporten består dels av en försäkring för betalningsfullgörelse (EKN), dels av ett räntestöd (SEK). Arbetet pågår för närvarande för att vidga ramar för denna subventionsform. Om exportsubventioner råder tämligen politisk enighet såväl i Sverige som i övriga västeuropeiska industriländer; t o m Västtyskland tillämpar ett liknande system (Hermes).

I detta läge framförs kritik i en utredning, som utförts av professor Bohm på uppdrag av EKN: "Exportkreditgarantierna i samhällsekonomisk belysning". Det som begränsar värdet av denna utredning är i första hand att den baserar sig på en rent teoretisk modell. Det förekommer inte en enda hänvisning till något exporterande företag eller genomfört projekt och inte heller någon referens till erfarenheter i andra länder, som under längre tid än Sverige tillämpat den aktuella formen av subventionering. Man reagerar mot verklighetsfrämmande och irrelevanta uttalanden i utredningen, som t ex "är export verkligen önskvärd" och "svårt att växla från exportstimulans till motsatsen" och liknande. Genom att utgå från sådana förhållanden och genom att tillämpa modellogik kommer Bohm fram till att exportsubventioner från svensk synpunkt inte är önskvärda.

Att komma fram till – på teoretisk väg
 – att exportsubventioner har negativt inflytande på Sveriges ekonomi totalt är kanske inte så svårt. Skulle samma modellogik tillämpas på andra former av subventioner och transfereringar skulle man sannolikt komma fram till en totalavveckling av dessa och närma sig någon sorts manchesterliberalism.

Sammanfattningsvis kan man säga att det inte finns någon annan form av subventioner som har så många fördelar som exportsubventionering:

- låg kostnad i relation till effekten
- förbättrar betalningsbalansen

- ökar sysselsättningen
- kan utnyttjas selektivt, vilket är en fördel i bl a u-hjälppsammanhang.

Professor Bohms utredning kan genom sitt totala avståndstagande till praktisk utrikeshandel allvarligt skada exportföretagens ansträngningar att bidra till att skapa balans i vår utrikeshandel. Man får hoppas att EKN trots uttalandet i verksamhetsberättelsen inte låter sig influeras av utredningen.

*Ebbe Beck-Friis**

*Författaren är civilingenjör och driver ett eget import- och exportföretag i Stockholm.